

Лудченко М. Л.,
здобувач кафедри адміністративного, кримінального права і процесу
Міжнародного університету бізнесу і права
orcid.org/0009-0004-3938-5494

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ» В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

THEORETICAL APPROACHES TO DEFINING THE CONCEPT OF "LEGAL REGULATION" IN THE CONTEXT OF THE ACTIVITIES OF TERRITORIAL RECRUITMENT AND SOCIAL SUPPORT CENTERS

У статті проаналізовано теоретичні підходи до визначення поняття «правове регулювання», в контексті діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки. Доведено пріоритетне значення норм адміністративного права у правовому регулюванні суспільних відносин щодо діяльності ТЦК та СП. Охарактеризовано правовідносини у сфері діяльності ТЦК та СП, урегульовані нормами адміністративного права та наділені субординаційним характером, імперативністю нормативних приписів, процедурним характером, використанням посадовими особами територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки специфічних методів впливу на учасників адміністративних правовідносин, виконавчо-розпорядчим характером адміністративної діяльності зазначених органів військового управління тощо. Визначено поняття правового регулювання діяльності ТЦК та СП, як систематизованого, цілеспрямованого, регулюючого та імперативного впливу норм права на суспільні відносини, які складаються у сфері діяльності ТЦК та СП щодо виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації, керівництва військовим обліком призовників, військовозобов'язаних та резервістів на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць, здійснення контролю за його станом тощо. Встановлено, що суспільні відносини у сфері діяльності ТЦК та СП наділені ознаками імперативності, що свідчить про пріоритетний вплив норм адміністративного права на діяльність зазначених органів військового управління. Підкреслено центральне місце адміністративно-правового регулювання, як важливого напрямку правового забезпечення діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Ключові слова: *правове регулювання, територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, адміністративне право, адміністративні правовідносини, органи військового управління, мобілізаційна підготовка та мобілізація.*

The article analyzes theoretical approaches to the definition of the concept of "legal regulation" in the context of the activity of territorial recruitment and social support centers. The priority importance of the norms of administrative law in the legal regulation of public relations regarding the activities of TCK SP and joint ventures has been proven. The legal relations in the sphere of activity of TCK SP and joint ventures, regulated by the norms of administrative law and endowed with a subordination nature, the imperativeness of normative prescriptions, a procedural nature, the use of specific methods of influence on the participants of administrative legal relations by officials of territorial recruitment and social support centers, and the executive and administrative nature of the administrative activity of the specified bodies are characterized. military administration, etc. The concept of legal regulation of the activities of TCK SP and joint ventures is defined as a systematized, targeted, regulatory and imperative influence of legal norms on social relations, which are formed in the sphere of activity of TCK SP regarding the implementation of legislation on military duty and military service, mobilization training and mobilization. management of military records of conscripts, conscripts and reservists on the territory of the relevant administrative-territorial units, control over their condition, etc. It has been established that public relations in the sphere of activity of the TCK SP are endowed with signs of imperativeness, which indicates the priority influence of the norms of administrative law on the activities of the specified military administration bodies. The central place of administrative and legal regulation is emphasized, as an important direction of legal support for the activity of territorial centers of recruitment and social support.

Key words: *legal regulation, territorial recruitment and social support centers, administrative law, administrative legal relations, military administration bodies, mobilization training and mobilization.*

Постановка проблеми. Правове регулювання в публічному адмініструванні слугує важливим засобом реалізації державної політики у військово-політичній сфері та фундаментальною основою управлінської діяльності суб'єктів публічного адміністрування, першорядну роль серед яких у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації відіграють територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП).

У широкому розумінні правове регулювання в публічному адмініструванні представляє систему правових засобів, спрямованих на упорядкування суспільних відносин. Іншими словами, визначальна роль правового регулювання в державному управлінні обумовлена здатністю правових норм впливати на суспільні відносини, шляхом здійснення цілеспрямованого регулюючого впливу.

У той же час, визначення поняття «правового регулювання», як центральної категорії адміністративного права, протягом тривалого часу слугує важливим напрямом наукових досліджень фахівців галузевих наук, а також теорії права.

Саме тому, серед важливих завдань цього дослідження автором визначено розкриття поняття правового регулювання, як наукової категорії, та з'ясування його ролі в діяльності ТЦК та СП.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі теоретичні проблеми правового регулювання діяльності органів публічного адміністрування проаналізовані в роботах І.В. Арт'юмова, О.М. Бандурки, Д.В. Вітера, В.В. Галуцька, Є. Гетьмана, Л.І. Загайнової, О.М. Казакевича, А.Т. Комзюка, Г.О. Пономаренка, В.Й. Разводовського, О.М. Руденка, С.А. Савенка, В.Г. Севрука, С.Г. Серьогіної, О.Ф. Скакун, В.К. Шкарупи та інших провідних українських науковців. Разом з тим, з'ясування поняття правового регулювання діяльності органів військового управління, зокрема, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, належить до малодосліджених напрямів наукового пошуку, що й обумовило вибір запропонованої теми дослідження.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у аналізі теоретико-правових підходів до з'ясування

поняття правового регулювання діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки та визначення місця адміністративно-правових норм у правовому регулюванні зазначеної діяльності.

Виклад основного матеріалу. В науці адміністративного права поняття правового регулювання відноситься до числа малодосліджених, а відтак – найбільш дискусійних напрямів адміністративно-правових досліджень.

При цьому, в контексті обраної автором теми дослідження, важливість визначення поняття правового регулювання, проявляється у його практичному значенні, адже, на переконання колективу авторів навчального посібника «Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію», формування систематизованої належним чином та структурованої законодавчої та нормативно-правової бази, має на меті забезпечення регулювання життєдіяльності держави, з урахуванням умов її внутрішнього становища, відповідної динаміки його змін, ситуативного впливу на перебіг подій у країні [1, с. 5].

Отже, вироблення науково обґрунтованих теоретико-правових підходів до визначення поняття правового регулювання, матиме на меті систематизацію норм адміністративного права, спрямованих на регулювання діяльності ТЦК та СП, зокрема, у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації.

З одного боку, сприйняття правового регулювання виключно в якості системи правових засобів, націлених на впорядкування певної групи суспільних відносин, розкриває вузький підхід до розуміння досліджуваної категорії, оскільки не враховує деякі сутнісні ознаки правового регулювання, які докладно описані в наукових дослідженнях.

Наприклад, О.Ф. Скакун визначає правове регулювання в якості здійснюваного державою за допомогою права та сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону та розвиток [2, с. 529]. З наведеного визначення випливає, що здатність правових засобів впливати на суспільні відносини – це не єдина ознака правового регулювання. Важливими характеристиками досліджуваного правового явища також

виступає здатність правового регулювання «перетворювати» суспільні відносини у правовідносини, закріплюючи їх зміст у нормах права. Крім того, важливою ознакою правового регулювання слугує мета його здійснення, яка включає забезпечення охорони та розвитку суспільних відносин.

Окремі вчені, виходячи зі змісту запропонованих ними підходів, використовують поняття «правове регулювання», «правові засади», «правова основа», як синонімічні. Зокрема, Є. Гетьман розкриває зміст правових засад, як сукупність норм права або сукупність певного переліку нормативно-правових актів, а саме: «правові засади являють собою сукупність прийнятих владою законів, кодексів, підзаконних актів, що мають закріплювати демократичні основи, які визнані багатьма державами світу і є основою певного виду діяльності» [3, с. 283]. Цілком очевидно, що в даному випадку вчений здійснює ототожнення термінів «правове регулювання» та «правові засади», розкриваючи останні в якості системи нормативно-правових актів, спрямованих на здійснення регулюючого впливу на суспільні відносини.

Також, варто звернути увагу на позицію С.Г. Серьогіної, яка вважає, що правова основа втілює сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі організації й функціонування органів публічної влади, закріплюють елементи їх організації і діяльності» [4, с. 55]. Представляється, що формулювання авторкою поняття правового регулювання, здійснено за допомогою його ототожнення із терміном «правова основа», який розуміється С.Г. Серьогіною, в якості сукупності правових норм, спрямованих на регулювання суспільних відносин.

На думку А. Т. Комзюка, правове регулювання – це специфічний вплив, який здійснюється правом як особливим інституційним регулятором. При цьому правове регулювання має цілеспрямований, організаційний, результативний характер і здійснюється за допомогою цілісної системи засобів, що реально виражають саму матерію права як нормативного інституту утворення – регулятора [5, с. 47]. С. А. Савенко та В.Г. Севрук наголошують, що у теорії права правове регулювання розуміється як вплив на суспільні відносини, який може

мати функціональний, управлінський характер тощо [6, с. 15; 7, с. 197].

Аналіз запропонованих вищевказаними вченими висновків стосовно поняття правового регулювання дозволяє дійти висновку про його ототожнення із сукупністю нормативно-правових актів, яка (сукупність) відрізняється систематизованістю, цілеспрямованістю, регулюючим впливом на суспільні відносини, універсальністю тощо.

При цьому, спроба авторів змістовно розмежувати поняття «правове регулювання», «правове забезпечення», «правові засади» тощо, на нашу думку, не має а ні теоретичного, ні нормативного підґрунтя. Зазначений висновок обумовлюється «небажанням» законодавця визначити поняття правового регулювання, в рамках окремого законодавчого акту.

Зокрема, термін «правове регулювання», в контексті тематики цього дослідження, можна знайти у нормах Закону України «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію». Проте, поняття цієї правової конструкції може бути сформовано автором лише опосередковано, виходячи з логіки побудови правової норми цього закону. Наприклад, відповідно до частини 3 статті 3 Закону України «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», правове регулювання у сфері мобілізаційної підготовки і мобілізації становить зміст мобілізаційної підготовки [8].

При цьому, у статті 10 цього ж закону, використовується термін «законодавче регулювання». Разом з тим, не закріплюючи його змісту, в нормі статті 10 коментованого законодавчого акту зазначається, що Верховна Рада України відповідно до Конституції України здійснює законодавче регулювання питань мобілізаційної підготовки та мобілізації, визначає відповідні видатки з Державного бюджету України, затверджує протягом двох днів з моменту звернення Президента України укази про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію.

Із змісту зазначеної норми випливає, що під терміном «законодавче регулювання» законодавець розуміє нормативно-правові акти, які приймаються Верховною Радою України, а саме: закони та постанови нормативного характеру.

Іншими словами, терміни «правове регулювання» та «законодавче регулювання» співвідносяться, як загальне й часткове, де законодавче регулювання слугує частиною, структурним елементом регулювання правового.

Водночас, в контексті співвідношення термінів «правове регулювання» та «правові засади», варто зазначити, що Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» використовує термінологічну конструкцію «конституційні засади» [9], що за логікою викладення змісту цього закону означає, що під терміном «конституційні засади» розуміється перелік конституційних норм-принципів, спрямованих на визначення правових основ щодо регулювання суспільних відносин у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації.

Таким чином, спираючись на висновки науковців можна зробити припущення, що і конституційні засади є частиною правового регулювання, адже останнє є ширшим за змістом, адже мета правового регулювання полягає у здійсненні цілеспрямованого, організуючого впливу на суспільні відносини, за допомогою систематизованої сукупності норм права.

Зазначений висновок обумовлюється, наприклад частиною 1 статті 34 Закону України «Про правотворчу діяльність», відповідно до якої «до нормативно-правового акта включаються лише ті норми права, що стосуються його предмета регулювання» [10]. Із вказаної норми можна зробити висновок, правове регулювання забезпечується сукупністю нормативно-правових актів, об'єднаних об'єктом правового впливу – певною сферою суспільних відносин.

При цьому, варто підкреслити провідну роль норм адміністративного права у здійсненні регулюючого впливу на суспільні відносини.

Так, В.Й. Разводовський визначає адміністративно-правове регулювання як комбінацію способів правового регулювання, в якій переважають заборони та заборони. Ця комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами й покладання на них обов'язків шляхом визначення та закріплення у право-

вих актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів (посадових осіб) [11, с. 169].

В. В. Галунько виділяє такі характерні ознаки адміністративно-правового регулювання, як: наявність цілеспрямованого характеру; організаційний та упорядкований характер, який забезпечується за допомогою застосування специфічних адміністративно-правових засобів регулюючого впливу; специфічний характер цілепокладання; специфічний предмет і методи правового впливу, які координують діяльність суб'єктів права або здійснюються за допомогою їхньої субординаційної підлеглості у процесі виконання або використання норм права; процедурний характер правового регулювання, наслідком чого є виникнення процесуальних прав і обов'язків суб'єктів адміністративно-правових відносин [12, с. 116–118].

Висновки. Таким чином, варто зробити висновок про пріоритетне значення норм адміністративного права у правовому регулюванні суспільних відносин щодо діяльності ТЦК та СП, оскільки зазначені відносини характеризуються субординаційним характером, імперативністю нормативних приписів, процедурним характером, використанням посадовими особами територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки специфічних методів впливу на учасників адміністративних правовідносин, виконавчо-розпорядчим характером адміністративної діяльності зазначених органів військового управління тощо.

Отже, правове регулювання діяльності ТЦК та СП, являє собою систематизований, цілеспрямований, регулюючий та імперативний вплив норм права на суспільні відносини, які складаються у сфері діяльності ТЦК та СП щодо виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації, керівництва військовим обліком призовників, військовозобов'язаних та резервістів на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць, здійснення контролю за його станом тощо.

Характер правового регулювання на суспільні відносини у вказаній сфері, наділений ознаками імперативності, що свідчить про прі-

оритетний вплив норм адміністративного права на діяльність ТЦК та СП. Саме тому, варто зробити висновок про центральне місце адміністративно-правового регулювання у сфе-

рі діяльності зазначених органів військового управління, важливе місце серед яких посідають територіальні центри комплектування та соціальної підтримки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію: Навчальний посібник-хрестоматія: У 2 частинах /Уклад. і коментар: І.В. Артьомов, Д.В. Вітер, Л.І. Загайна, О.М. Казакевич, О.М. Руденко. Ужгород: Ліра, 2007. Ч. I. 452 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консул, 2000. 704 с.
3. Гетьман Є. Кодифікація як особливий різновид нормотворчості. Вісник Академії правових наук України. 2008. № 3. С. 283-288.
4. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студентів ВНЗ / за ред. С.Г. Серьогіної. Харків: Право, 2005. 256 с.
5. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види, організаційно-правові питання реалізації: монографія / А. Т. Комзюк ; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : НУВС, 2002. 336 с.
6. Савенко С. А. Оперативно-розшукове забезпечення судового провадження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2014. 219 с.
7. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: правові та організаційно-тактичні засади: монографія. Київ: ДП «ІНФОТЕХ», 2022. 1092 с.
8. Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 44. Ст. 416.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку : Закон України від 11.04.2024 № 3633-ІХ. Відомості Верховної Ради. 2024. № 19. Ст. 78.
10. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-ІХ. Відомості Верховної Ради. 2023. № 93. Ст. 364.
11. Разводовський В.Й. Особливості нормативно-правового регулювання державноуправлінських відносин у транспортній сфері. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2003. Випуск 23, С. 167-174.
12. Галуцько В. В. Теорія держави та права : конспект лекцій / В. В. Галуцько, Г. О. Пономаренко, В. К. Шкарупа; за заг. ред. В. К. Шкарупи. Херсон, 2008. 280 с.